

τρός των μέχρι τοῦ τρίτου ἢ τετάρτου ἔτους των, καθ' ὃ τάσσονται ὑπὸ τὴν φροντίδα παιδαγωγοῦ, ὅστις ἐμπορεῖ νὰ ᾖναι καὶ κατωτέρου βαθμοῦ. Δὲν λαμβάνει δὲ κάμμιν ἀνταμοιβήν, ἀλλ' ἐὰν ἐπιμένῃ συγκατοικῶν μετὰ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ εἰς νεανικὴν ἡδὴ φθάσαντος ἡλικίαν, ἔχει δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ τὰ κάλλιστα ὄλων τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἢ τὰς ληστρικὰς ἐκστρατείας λαμβανομένων λαφύρων. Ὁ παιδαγωγὸς ἐν γένει ἐκλέγει καὶ τὴν σύζυγον.

Μετὰ τὴν ἀποθίωσιν τοῦ οἰκογενειάρχου, ἡ διαχείρισις τῆς μὴ διανεμηθείσης περιουσίας πίπτει ἐπὶ τῆς μητρὸς. Ταύτης δὲ ἀποθανούσης λαμβάνει τὸν τόπον ἡ σύζυγος τοῦ πρεσβυτέρου υἱοῦ, καὶ ἂν οἱ ἀδελφοὶ ἐπιθυμῶσι τὴν διανομὴν τῆς περιουσίας, ὁ μὲν πρεσβύτερος λαμβάνει τὴν μεγίστην, ὁ δὲ νεώτερος τὴν ἐλαχίστην μερίδα. Νόθα τέκνα δὲν ἔχουσι κληρονομικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ γενικῶς διατηροῦνται ὑπὸ τῆς οἰκογενείας.

Εὐθὺς ἀφοῦ νέος τις ἐκλέξῃ σύζυγον, πρέπει νὰ συμφωνήσῃ μετὰ τοῦ πατρὸς τῆς περὶ τῆς τιμῆς ὅσων ὀφείλει ὁ γαμβρὸς νὰ πληρώσῃ διὰ τὴν νύμφην. Αὕτη συνθήκη εἶναι θώραξ, ξίφη, πυροβόλα, ἵπποι, καὶ βόες. Ἄμα δὲ ἀποπερατωθῇ ἡ διαπραγματεύσεις, ὁ νέος ἐρχόμενος μεθ' ἑνὸς τῶν φίλων τοῦ παραλαμβάνει τὴν κόρην, θέτων αὐτὴν ὀπισθέν τοῦ ἐπὶ τοῦ ἵππου. Ὑπάγουσι δὲ εἰς γνωρίμου τινός, ὅπου ὁ φίλος παρουσιάζει τὴν νύμφην, ἥτις ἄγεται εἰς τὸ δωμάτιον τὸ προσδιωρισμένον εἰς τὸ νέον ἀνδρόγυνον. Ἐνταῦθα περιμένει ἡ κόρη, ἐνῶ ὁ μέλλων σύζυγος ἀνάπτει τὸ πῦρ.

Ἀφοῦ δὲ πλαγιάσῃ ὅλη ἡ οἰκογένεια, ὁ φίλος ὑπάγει πρὸς ζήτησιν τοῦ νυμφίου, ὅστις ἐν τῇ μετὰ τὴν κατέφυγεν εἰς τὸ δάσος. Πρὶν οἱ νεόνυμφοι κατακλιθῶσι, κόπτει ὁ γαμβρὸς μετὰ τὸ ξίφος τοῦ τὸ στηθόδεσμον τῆς νύμφης, φορούμενον ὑπ' αὐτῆς ἀπὸ τοῦ ἔκτου ἔτους τῆς ἡλικίας τῆς. Εἶναι δὲ κατεσκευασμένον ἐκ δέρματος λεπτοῦ καὶ δύο ὀμαλῶν τεμαχίων ζύλου, ἅτινα τόσον ἐντελῶς περιορίζουσι τὸ στήθος, ὥστε δὲν ἔχει τόπον νὰ ἐκταθῇ· μόναι αἱ ὑπανδρὸι συγχωροῦνται νὰ μένωσιν ἄνευ στηθόδεσμων. Τὸ στηθόδεσμον τοῦτο τῶν Κιρκασσίδων περικλείει ὅλον τὸ σῶμα ἀπὸ τοῦ τραχήλου μέχρι τῶν λαγώνων, καὶ σφίγγεται διὰ ταινιῶν αἵτινες περνῶσιν διὰ δερματίνων ὀπῶν ἢ ἀντὶ τούτων μεταχειρίζονται κάποτε ἀργυροῦς δακτυλίου. Φορεῖται δὲ καὶ τὴν νύκτα, καὶ οὐδέποτε ἀποβάλλεται εἰμὴ ν' ἀντικαταστήθῃ ὑπ' ἄλλου ἐξίσου μικροῦ, ἀφοῦ τὸ πρῶτον διόλου παλαιώσῃ· ὥς τὸ φαινόμενον Κιρκασσίδος κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ γάμου τῆς εἶναι ἀπαράλλακτον ὅποιον κατὰ τὸ ἔκτον αὐτῆς ἔτος.

Εἰς τοὺς γάμους δὲν γίνονται ἄλλαι τελεταὶ ἐκ-

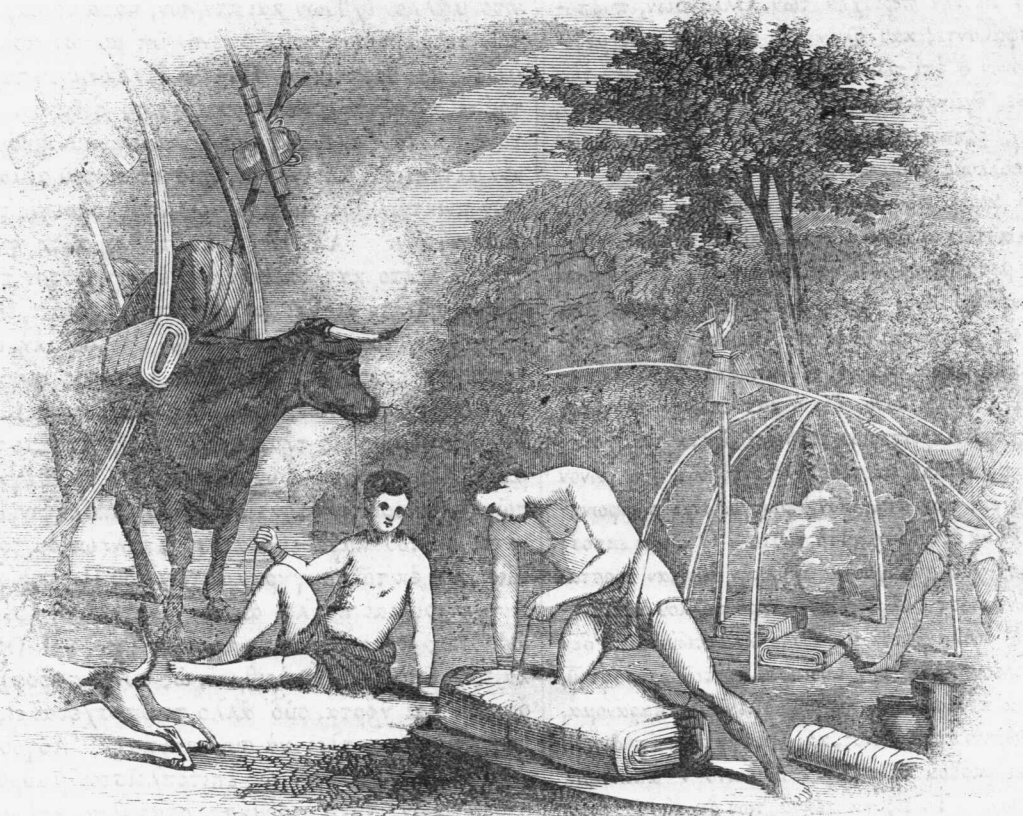
τὸς τῶν συνήθων εὐθυμιῶν. Περὶ τὰ χαράγματα δὲ τὴν ἐπιούσαν ὁ γαμβρὸς ἀφίνει τὴν σύζυγον, ἥτις μεταφέρεται εἰς οἶκον, κτισθέντα ὑπὸ τοῦ ἀνδρός τῆς ἐπὶ τῆς ιδιοκτησίας του, ὅπου βλέπει αὐτὴν μόνον τὴν νύκτα, ἢ ὑπὸ τὸ κάλυμμα τῆς μεγίστης κρυφιοτήτος, καθότι δὲν λογίζεται κόσμιον νὰ φανῇ δημοσίᾳ ἀνὴρ μετὰ τῆς γυναικὸς του. Ἐὰν ὁ νυμφίος ᾖναι πλούσιος, πληρόναι ἀμέσως εἰς τὸν πενθερόν του τὸ ἀντίτιμον τῆς νύμφης· εἰ δὲ μὴ, ἐξορλεῖ ἐκ διαλειμμάτων, καὶ παρέρχονται κάποτε χρόνοι. Ὅλα τὰ ἔθιμα ταῦτα μᾶς ἐνθυμίζουσι τὴν ἀρχαιότητα.

Τὰς ἀνάγκας ἐκάστης οἰκογενείας ἀναπληροῖ ἡ βιομηχανία τῶν διαφόρων μελῶν τῆς. Αἱ γυναῖκες καταγίνονται εἰς τὸ ὑφαίνειν ἐλαφρόν τι ῥούχον ὅμοιον μὲ φλανέλαν, ἀλλαι δὲ χειροτεχνοῦσι λευκοὺς τριγίνους μανδύας, ἐρίππια, λινόπανα, ἱμάτια, υποδήματα, ταινίας, λωρία διὰ τὰ ξίφη, τὰ πυροβόλα, κλπ. Ὡς αἱ δέσποναι τῆς Ἰλιάδος καὶ Ὀδυσσεΐας, αἱ εὐγενεῖς Κιρκασσίδες ὑποχρεοῦνται νὰ ἐκτελῶσι τὰ ἔργα ταῦτα, δι' ἃ καὶ σεμνύνονται, ἐπειδὴ τὰς διακρίνουσιν ἀπὸ τὰς δουλοπαροίκους των. Οἱ ἄνδρες ἐκτελοῦσι πᾶν εἶδος ξυλουργείας, κάμνουσι κοντάκια τῶν τουφεκίων των, χύνουσι βόλια, κατασκευάζουσι πυρίτιδα μετρίας ποιότητος, καὶ δερματοῦργοι κακίστα. Οἱ σιδηρουργοὶ καὶ οἱ ἀργυροκόποι εἶναι οἱ μόνοι ἰδιαιτέροι τεχνῖται· οἱ πρῶτοι κάμνουσιν ὅπλα, πελέκεις, ἧλους, κλπ. Τὸ πλεῖστον μέρος τοῦ σιδήρου διὰ τὰ βέλη των, καὶ τὰ καλλιτεχνήματα τῶν ὠραίων ξιφῶν των, εἶναι ἔργα τῶν Κουμούκων, μακρυνῆς τιнос φυλῆς. Οἱ ἀργυροκόποι κοσμοῦσι τὰ ὅπλα, τὰς πυριτοθήκας, καὶ τὰς ζώνας μὲ ἀργυρον.

Οἱ Κιρκασσοὶ ἀγοράζουσι τὰ λαμνία τῶν τουφεκίων καὶ πιστολιῶν των παρὰ τῶν Τούρκων, βάλλουσι δὲ ἰδιά των κοντάκια· πολλὰ τῶν ὀπλων των εἶναι Εὐρωπαϊκὰ, μάλιστα δὲ ξίφη τῆς Γενοῦας καὶ Βενετίας. Ἐκ τῶν τελευταίων πολλὰ εἶναι παλαιότατα, ἐπαρθέντα ἐκ τῶν τάφων. Αἱ περικεφαλαῖαι, οἱ θώρακες, καὶ τὰ τόξα λαμβάνονται ἐκ Περσίας ἢ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως. Πωλοῦνται δὲ σπανιότατα, μεταβαίνοντα ἐκ πατρὸς εἰς υἱόν, καθὼ συγχροτοῦντα τὸν κυριώτερον πλοῦτον ἐκάστης οἰκογενείας.

ΟΙ ΟΤΤΕΝΤΟΤΟΙ.

Τὸ Ἀκρωτήριον τῆς Καλῆς Ἑλπίδος, ἀνακαλυφθὲν τὸ 1487 ὑπὸ τοῦ Πορτογάλου Βαρθολομαίου Διαζ, εἶναι σχεδὸν ἡ μεσημβρινωτάτη ἄκρη τῆς Ἀφρικῆς. Πανταχόθεν περικυκλῶναι αὐτὸ μεγάλην ἑκτασίς ὠκεανοῦ, ἐκτεινομένου πρὸς δυσμὰς μέχρι τῆς Ἀμερικῆς, πρὸς ἀνατολὰς μέχρι τῆς Αὐστραλίας, πρὸς δὲ νότον μέχρι τοῦ ἀνταρκτικοῦ πόλου.

[Κοράνναι Ὀττεντότοι παρασκευαζόμενοι εἰς μετοικεσίαν.]

Πρῶτοι ἐπέτυχον νὰ καθιδρύσωσιν ἀποικίαν ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου τούτου οἱ Ὀλλανδοί, ἐν ἔτει 1650· καίτοι δ' ἐπὶ πολλὰ ἔτη περιορισμένοι εἰς χερσόνησον τριάκοντα μόνον μιλίων τὸ μῆκος, καὶ πολλάκις εἰς μόνον τὸ φρούριον τῆς ὑπ' αὐτῶν οἰκοδομηθείσης Ἀκροπόλεως, βαθυμηδὸν ὅμως συμπεριέλαβον ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των 3,700 τετραγωνικὰ μίλια· νῦν δὲ περὶ τὰς 200,000 τετραγωνικῶν μιλίων, ἑκτασις χώρας τετράκις μεγαλητέρα τῆς Ἀγγλίας, καλύπτεται ὑπὸ τῶν ποιμνίων καὶ ἀγελῶν τῶν ἀποίκων, οἵτινες δὲν ὑπερβαίνουνσι κατὰ τὸν ἀριθμὸν τὰς 120,000. Ἀρχεὶ δὲ τῆς χώρας ταύτης ἡ Ἀγγλία ἀπὸ τοῦ 1806.

Ὅτε οἱ Ὀλλανδοὶ ἔστειλαν τὴν πρώτην ἀποικίαν εἰς τὸ ἀκρωτήριο, τὰ ποίμνια καὶ αἱ ἀγέλαι τῶν ἐγχωρίων ἀκωλύτως περιεφέροντο καθ' ὅλην τὴν νότιον Ἀφρικὴν. Οἱ Ὀττεντότοι ἦσαν οἱ πλησιέστεροι εἰς τοὺς Ὀλλανδοὺς, κατέχαντες τὸν μεταξὺ τῆς ἀποικίας καὶ τοῦ ἐνδοτέρου τόπον. Συνεχρότουν δὲ ἔθνος κυβερνώμενον ὑπὸ ἀρχηγῶν· ἀλλ' ἡ τῶν ἡθῶν καὶ ἐθίμων ὁμοιότης συνέδενε τὰς διαφόρους φυλάς, καὶ ἐδίδεν αὐταῖς εἰς αὐτὰς εἶδος τι ἐθνικῆς ὑπάρξεως. Καίτοι πρᾶσι καὶ ἄκακαί, δὲν ἦσαν ὅμως ἄνδρες. Ἡ ἀνάγκη τοῦ ὑπερασπίζειν τὰ ποίμνια των κατὰ τῶν προσβολῶν τῶν ἀγριωτάτων θηρίων συνέτεινεν εἰς τὸ καθιστάνειν αὐτοὺς ὅπως οὖν ῥωμαλέους καὶ

ἐνεργητικούς· καὶ εἰς τινας περιστάσεις γενναίως ἀνταπολέμησαν τοὺς πρώτους ἀποίκους. Ἦσαν δὲ οὗτοι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ὀλίγοι, καὶ ἐκ τῆς πολιτικῆς καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν συμφέροντος καθιστάνοντο εἰρηνικοὶ γείτονες. Ἐφ' ἡμίσειαν περίπου ἑκατονταετηρίδα ἀφοῦ κατοίκησαν οἱ Ὀλλανδοὶ ἐν τῇ Ἀκροπόλει, ὠμολογοῦντο εὐλικρινῶς αἱ ἀρεταὶ τῶν Ὀττεντότων. Ἦσαν ἀξιοσημείωτοι διὰ τὴν φιλαλήθειαν αὐτῶν, ἐπιδεκτικοὶ θερμῆς ἀγάπης, εὐγνώμονες, καὶ τίμιοι. Κατόικουν δὲ κοιμηδὸν, καὶ εἶχον κοινὰς τὰς ιδιοκτησίας· εἰς ἐξ αὐτῶν ἔσφαζε βοῦν ἢ πρόβατον, καὶ σύμπαντες εὐωχοῦντο· τὴν δ' ἐπιούσαν ἔμενον ἄσιτοι. Ἐνῶ οἱ ἄνδρες ἐκυνήγουν, αἱ γυναῖκες ἐφύλαττον τὰ ποίμνια, ἤμελγον τὰς ἀγελάδας, κατερίνοντο εἰς τὰς οἰκιακὰς υποθέσεις των, συνέπλεκον ψάθας, καὶ συνήθροζον ξύλα διὰ τὰ ἐσπερινὰ πυρά των.

Ἀλλὰ βαθυμηδὸν, ὅσον ἐπληθύνοντο καὶ ἐνεδυναμῶντο οἱ Ὀλλανδοί, κῦζανεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἡ καταδυναστεία τῶν Ὀττεντότων, ἕως οὗ κατήντησε, προϊόντος τοῦ χρόνου, εἰς τὸν ἔσχατον βαθμὸν ἀνῆλθης καὶ ἀπάνθρωπος. Ἐκ τῆς τυραννίας δὲ ταύτης προῆλθεν ἀναποφεύκτως καὶ ἡ ἐξαχρείωσις καὶ γενικὴ διαφθορὰ καὶ χαμέρπεια τῶν δυστυχῶν τυραννουμένων. Ἐνίοτε ὅμως ἡ ἀπέλπισία ἐνέπνεεν εἰς αὐτοὺς βαθμὸν τινα γενναιότητος, καὶ καταφυγόντες ποτὲ εἰς τοὺς γείτονάς των Κήφρας, ἔκαμαν τρομε-

ράν ἐπιδρομὴν εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Ὀλλανδῶν, πυρπολοῦντες καὶ σφάζοντες καθ' ὅλην τὴν γραμμὴν τῶν μεθορίων. Οὐ μόνον δ' ἐπὶ τῶν Ὀλλανδῶν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Ἀγγλῶν (οἵτινες ἔγειναν κύριοι τοῦ Ἀκρωτηρίου τὸ 1806, ὡς προεῖπομεν,) ἐξηκολούθει ἡ δεινὴ αὕτη κατάστασις τῶν αὐτοχθόνων πολλοὺς ἀκόμη ἐνιαυτοὺς.

Τὸ 1828 κατὰ πρώτην φορὰν διέβησαν σπουδαίως τὴν προσοχὴν αὐτῶν αἱ Ἀγγλικαὶ Βουλαι εἰς τὴν θέσιν τῶν Ὀττεντότων· μετὰ ζωηρὰν δ' ἐξεκόνεισιν τῶν δεινῶν ὅσα ἔπασχον, ἔγεινεν ὑφ' ἐνὸς τῶν βουλευτῶν πρότασις, ἥτις καὶ ἐνεκρίθη, νὰ χαίρωνται οἱ ἐν τῇ Ἀκρωτηρίῳ Ὀττεντότοι ὅλα τὰ δικαιώματα, ὅσα καὶ οἱ λοιποὶ ἐλεύθεροι κάτοικοι. Εἶναι δ' ἀξιοσημείωτον ὅτι ὁ κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν διοικητὴς τοῦ Ἀκρωτηρίου ἐξέδωκε διάταγμα, χρηγοῦν τὸ αὐτὸ προνόμιον εἰς τοὺς Ὀττεντότους, δύο μόνον ἡμέρας ἀφοῦ ὁ ἐπὶ τῶν ἀποικιῶν ὑπουργὸς εἶχε συμφωνήσει ἐν τῇ Βουλῇ νὰ ἐκτελέσῃ αὐτὸ τοῦτο. Ὁ νόμος ἔκτοτε ἔλαβε τοὺς δυστυχεῖς αὐτόχθονας ὑπὸ τὴν δικαίαν προστασίαν του· αἱ ἀνήκουστοι ὕβρεις, εἰς ἃς πρὸ πολλοῦ ὑπέκειντο, ἔπαυσαν ἢ τοῦλάχιστον μεγάλως ἡλαττώθησαν· δὲν ἐτιμωροῦντο πλέον κατὰ τὴν αὐθαρεσίαν τοῦ ἐργοδότη, ἀλλὰ μόνον διὰ πταίσματα προσδωρισμένα ὡς παράνομα, μετὰ δίκην ἐνώπιον ἀρχῆς τινος, καὶ ἐπὶ τακτικῇ ἀποδείξει. Ἄνευ ἀναλόγου μισθοῦ κἀνεῖς δὲν ἠδύνατο ν' ἀπαιτήσῃ τὴν ἐργασίαν των. Τὸ εἰς τὰ τέκνα των δικαίωμα, ὅπερ ἀναισχύντως εἶχε καταπατηθῆν, ἀνεγνωρίσθη. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἀπὸ τοῦ χρόνου τούτου ἐμβῆκαν οἱ Ὀττεντότοι εἰς τὸ στάδιον τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ, συνδρομῇ τῶν φιλανθρώπων, ἔκαμαν ἔκτοτε ἱκανὴν πρόοδον.

ὑπάρχουσι δὲ διάφοροι κλάδοι τοῦ Ὀττεντοτικού γένους, ἐξ ὧν εἰς καὶ οἱ Κοράνναι, οἵτινες διάγουσι νομαδικὸν βίον, συνεχῶς ἀναγκαζόμενοι νὰ μεταφέρωσι τὰς κατοικίας των καὶ νὰ ζητῶσι βοσκὰς διὰ τὰς ἀγέλας των, ὡς δεικνύεται εἰς τὴν προτεταγμένην εἰκόνα. Ἡ φυλὴ αὕτη μόνη διετήρησε τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὰ ἀρχαῖά της ἔθιμα· ἀλλὰ καὶ νοητικῶς καὶ φυσικῶς εὐρίσκεται εἰς χαμερπῆ κατάστασιν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΡΟΦΗΣ, ΜΕΤΡΙΟΦΡΟΣΥΝΗΣ, ΚΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΟΣ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ.

ΤΑΣ τραπέζας τῶν ἀρχαίων Χριστιανῶν, ὅχι μόνον εἰς τὰς ἡμέρας τῆς νηστείας, ἀλλὰ καὶ πάντοτε, συνώδευεν ἡ φειδῶ καὶ ἡ μετριότης. Παρηγγέλλετο εἰς αὐτοὺς ὅχι νὰ ζῶσι διὰ νὰ τρώγωσιν, ἀλλὰ νὰ τρώγωσι διὰ νὰ ζῶσι, καὶ νὰ μὴ λαμβάνωσιν εἰμὴ ἐκείνην τὴν τροφήν, ἥτις ἀπαιτεῖται πρὸς ὑγείαν καὶ δύναμιν· ν' ἀποφεύγωσι τὰ δαπανηρὰ βρώματα, τὰ μεγαλοπρεπῆ συμπόσια, καὶ πᾶν τὸ χρεῖαν ἔχον τῆς τέχνης τῶν μαγεύων καὶ τῶν ὀφιοποιῶν. Πολλοὶ δὲν ἐτρέφοντο εἰμὴ ἀπὸ ὄσπρια, καρποὺς, καὶ γαλακτερά. Ἐὰν ἔτρωγον τὸ κρέας τινῶν ζώων, τοῦτο

ἦτο μᾶλλον ἰχθύων καὶ πτηνῶν, παρὰ τὸ παχὺ κρέας τῶν τετραπόδων, νομιζόμενον ὑπ' αὐτῶν πολλὰ χυμώδες καὶ θρεπτικόν. Πολλοὶ δὲν ἔκαμνον παρὰ μίαν τράπεζαν τὴν ἡμέραν, τούτεστι τὸ δεῖπνον. Κατὰ τοὺς πρώτους ἐκείνους αἰῶνας, καὶ πολὺν ἀκόμη χρόνον μετέπειτα, ἀπείχον οἱ Χριστιανοὶ τοῦ αἵματος καὶ τῶν πνικτῶν, ὡς διώρισαν οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὴν σύνοδον αὐτῶν. Ἀληθές ἐῖναι ὅτι ὅλη αὕτη ἡ ἐγκράτεια δὲν ἦτο κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, ὅσον τὴν σήμερον ἠθελεν εἶσθαι ἀσυνεῖθιστος. Διότι, ὅσον καὶ ἂν ἦτον ἡ τρυφὴ τῶν τραπέζων ὑπερβολικὴ, ὡς φαίνεται εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Λατίνους συγγραφεῖς ἐκείνων τῶν χρόνων, ἐξαίρετως δὲ εἰς τὸν Ἀθηναῖον, δὲν ἦτον ὅμως εἰς τὴν ἀκμὴν, εἰς ἣν ἔφθασε τὴν σήμερον παρὰ πολλοῖς τῶν Εὐρωπαίων. Ἡ ἐγκράτεια τῶν Πυθαγορικῶν ἦτον εἰς μεγάλην ὑπόληψιν, ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ παραδείγματος Ἀπολλωνίου τοῦ Τυανέως, καὶ ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Πορφυρίου. Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ πολλοὶ ἄλλοι Ἀνατολικοὶ ἐφύλαττον ὡσάυτως παραδόξους τινὰς νηστείας. Ὁ Ὁράτιος, καίτοι Ἐπικούρειος, ἀριθμεῖ, ὡς συνήθη τροφήν του, ὄσπρια καὶ χόρτα, οὐδ' ἄλλο τι ὑπόσχεται εἰς φίλον τινά, ὃν προσκαλεῖ νὰ συνδειπνήσῃ. Αὐγουστος ὁ αὐτοκράτωρ ἔτρωγεν ὡς ἐπιτοπλεῖστον μαῦρον ψωμίον, τυρόν, σῦκα, φοίνικας, σταφύλια, καὶ μικροὺς ἰχθύς. Ἦτο συνήθεια νὰ κάμνωσι καθ' ἐκάστην μίαν μόνον μεγάλην τράπεζαν, ἀφοῦ ἐτελείονον ὅλαι αἱ ὑποθέσεις, καὶ ἀνεχώρει καθεὶς εἰς τὸν οἶκόν του, — καὶ τοῦτο ἐλέγετο δεῖπνον. Τὸ δὲ καλούμενον ἀριστον ἦτο μᾶλλον πρόγευμα παρὰ γεῦμα κατὰ τὸ ἰδικόν μας ἔθος· ἐπειδὴ δὲν ἦτον εἰμὴ ἐλαφρόν τι φαγητόν, καὶ πολλοὶ δὲν τὸ ἔκαμνον. Γίνεται μνεία μετὰ τῶν ὑπερβολῶν τοῦ Οὐίτελλίου ὅτι συχνάκις ἔκαμνε τέσσαρας τραπέζας τὴν ἡμέραν, καὶ τρεῖς πάντοτε.

Οἱ Χριστιανοὶ ἔζων τοῦλάχιστον ὡς οἱ σοφώτεροι ἔθνηκοι, καὶ ἐπομένως μετεχειρίζοντο βρώματα ἀπλούστατα, καὶ μᾶλλον ὅσα τρώγονται χωρὶς πῦρ καὶ χωρὶς ἀρτύματα, παρὰ ὅσα μαγειρεύονται, καὶ δὲν ἔκαμνον τὸ πολὺ παρὰ δύο τραπέζας, μεμφόμενοι ἀπολύτως, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἀποστόλων, τὰ μετὰ τὸ δεῖπνον φαγητὰ τὰ ὀνομαζόμενα Ἀπόδειπνα, ἅτινα ἔκαμνον νὰ περῶσιν ἀσώτως τὰς νύκτας. Πολλοὶ δὲν ἔπινον οἶνον, καὶ μάλιστα αἱ γυναῖκες καὶ οἱ νέοι, καὶ ὅσοι ἔπινον, ἔπινον ὀλιγώτατον καὶ ὑδαρῇ. Καὶ πρὸ τῆς τραπέζης δὲ καὶ μετὰ τὴν τράπεζαν ἀπαγγέλλοντο μεγάλα εὐχαί.

Ἦτο κοινὸν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους νὰ ἀναγινώσκῃ τις πρὸς τοὺς δειπνοῦντας. Ὁ Πλίνιος οὐδέποτε παρημέλει τοῦτο, καὶ ὁ Ἰουβενάλης, προσκαλῶν ἕνα τῶν φίλων του νὰ δειπνήσῃ μετ' αὐτοῦ,